

Kafkovské absurdno

Petra Sedláková

POSTAVA K PODPÍRÁNÍ / Československo 1963, 37 min.
RÉŽIA: Jan Schmidt, Pavel Juráček. **SCENÁR:** Pavel Juráček.
KAMERA: Jan Čuřík. **STRIH:** Zdeněk Stehlík. **HUDBA:** Wiliam Bukový.
HRAJÚ: Karel Vašíček, Consuela Morávková, Ivan Růžička, Pavel Bártl,
 Pavel Šilhánek a další.

Z FILMOV:

1969: Případ pro začínajícího kata
 1969: Zvony pana Hejhuly
 1966: Konec srpna v hotelu Ozon
 (námet a scenár)
 1965: Každý mladý muž

Československý film *Postava k podpírání* z roku 1963 je spoločným dielom výrazných predstaviteľov českej novej vlny – režiséra Jana Schmidta a scenáristu Pavla Juráčka. Pre druhého z menovaných bola táto spolupráca zároveň režijným debutom.

Ústredným motívom filmu je nápaditá podobnosť s dielami slávneho spisovateľa Franza Kafku, ktoré sa vyznačujú napätou, často pochmúrnou atmosférou. Autor ich navyše neraz obohacoval absurdnými prvkami a svoje postavy staval do pozície osamelých jednotlivcov, stretávajúcich sa s nepochopením zo strany vyššej moci. Rovnako „kafkovská“ je aj stredometrážna snímka *Postava k podpírání*. I keď nejde o adaptáciu nijakého Kafkovho románu či poviedky, inšpirácia jeho dielom nezostáva potlačená.

Jan Herold (Karel Vašíček) hľadá súdruha Josefa Kiliána (Pavel Bártl), pretože mu má podať správu o kohosi smrti. Kiliána však nikto nepozná, ani ho nikto nevidel, a tak Jan iba bezcieľne blúdi pražskými ulicami. Narazí na Požičovňu mačiek, do ktorej zo zvedavosti vojde a neopodstatnene sa rozhodne využiť jej služby. Hoci dostane inú mačku, akú od pracovníčky požadoval, požičia si ju a zvieru ho sprevádza aj pri ďalšom blúdení, aj v domácnosti. Na druhý deň chce mačku vrátiť, no podivná inštitúcia sa odrazu na danej ulici nenachádza. Jan po nej začne pátrať z obavy z narastajúceho dlhu, ktorý bude musieť zaplatiť, ak mačku nevráti včas. Po neúspešnej snahe informovať sa u okoloidúcich sa napokon obracia na úradu, ale ani tie o požičovni nikdy nepočuli. Jan sa svojím neuváženým konaním dostáva do bezvýchodiskovej situácie, na pozadí ktorej ustavične vystupuje leitmotív hľadania tajomného Josefa Kiliána. Iniciály tohto mena sa zhodujú s iniciálami mena hlavnej postavy Kafkovho románu *Proces* (1925), čo tiež vypovedá o jednoznačnej spojitosti s týmto autorom. Po nájdení Kiliánovej kancelárie si Jan sadá do čakárne plnej ľudí. Prekvapivými sa stávajú momenty, keď jedna zo žien otvorí okno, za ktorým sa nachádza akýsi múr, či pohľad na Kiliánovu prázdnu kanceláriu s vyzváňajúcim telefónom položeným na zemi. Podobne surreálne pôsobí aj potrava pre mačku – konzerva, z ktorej po otvorení náhle vyskočí živá myš. Tieto

prvky posilňujú úzkostlivú náladu a nonsens. Zúfalý Jan napokon stretáva muža a keďže sa domnieva, že ide o Kiliána, osloví ho. Dostane však zápornú odpoveď a hľadá na muža odchádzajúceho s mačkou na ramene.

Divák sa nedočká odpovedí na otázky, či muž bol naozaj Kilián, či niekto s týmto menom vôbec existuje, prečo zmizla záhadná požičovňa, ani na mnohé ďalšie. Absurdita je vo finále dovedená k absolútnej dokonalosti. Obmedzenie hovoreného slova, minimum dialógov a väčší dôraz na ruchy či hudbu vyzdvihujú vizuálnu zložku zväčša zloženú z bizarných, nesúrodých obrazov. Všadeprítomná ťaživá atmosféra je posilnená dlhými zábermi na tmavé chodby úradov, ktorými Jan blúdi.

Postava k podpírání skryto ironizuje dobu svojho vzniku, teda začiatok šesťdesiatych rokov. Obdobie rovnako temné a absurdné autori filmu odvážne predkladajú vo viacerých momentoch. Alegória naznačuje kontrast medzi mnohopočetným anonymným davom a individualitou jednotlivca, ako aj konanie či reakcie postáv bez emócií, na základe slušnosti a morálnych zásad. Jan sa v pozícii typického „kafkovského“ hrdinu utláčaného masou stretáva s nepochopením vedúcim k nekonečnej samote a nezmyselnému kladeniu otázok, na ktoré nikdy nedostane odpoveď. Snové výjavy sa striedajú s realitou, odlišnosť záberov často graduje až k absolútnym protikladom. Vzájomným prepojením, dôvtipnou montážou a za sprievodu veselých hudobných motívov sa miestami dosahuje až groteskný dojem.

Film *Postava k podpírání* sa stal nielen dokonalou vizualizáciou absurdného sveta Franza Kafku a bezmocnosti jednotlivca voči vyššej moci, ale aj výsmešným poukazaním na nezmyselnosť byrokracie a dištancie všedných ľudí.

„Kafkovské zobrazení absurdních situací, souvisejících s obdobím kultu, jehož absurdnost jsme si nedokázali uvědomit.“ (Pavel Juráček)